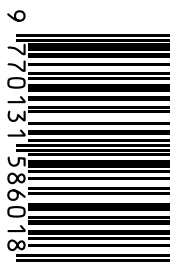

EESTI LOODUS

Marjad meil ja mujal

Kasvatame aias metsamarju
Kadakas, vaarikas ja pohl
Ohustatud metsa- ja merelinnud

ISSN 0131-5862 (trükiis)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)

9 17701371586018

72. aastakäik Nr 8, august 2021

www.eestiloodus.ee

2 **Toimetaja veerg:** Toomas Kukkk3 **Sõnumid**12 **EL küsib:** vastab Olev Kalda14 **Kuu looduses**16 **Euroopa suurimad marjatootjad**18 **Eesti mustika- ja pohlametsad**20 **Mida võiksime teada osaliselt meiegi toidulauale jõudvatest eksotilistest marjadest?**

Urmas Laansoo tutvustab huvitavaid troopilisi marju – botaaniliselt tasub vahet teha nii marjadel, luuviljadel kui ka teistel lihakviljade tüüpidel

26 **Aasta puu:** Kadaka perekonnas leidub üllatajaid ja rekordiomanikke

Krista Kaur kirjeldab aasta puud, kelle vilju oleme samuti harjunud tavakeeles marjadeks kutsuma, ent taimeteaduses nimetatakse neid marikäbideks

32 **Vaarikas, väga kasulik mari**

Triin Nõu kiidab vaarika-marjade ja kogu vaarika-taime kasulikke omadusi: peale marjade saab lehtedest ja vartest mitmeti kasulikke teed

34 **Tegutse teadlikult:** Kuidas kasvatada aias metsamarju?

Martin Tikk annab soovitusi, mis-moodi kasvatada kodumaiseid marjataimi ja nende välismaiseid sugulasliike nii koduaias kui ka väike-tootmises

36 **Intervjuu:** Meie väärtuslikem metsamari on pohl. Marjateadlase Taimi Paaliga vestelnud Toomas Kukkk42 **Ornitoloogiaühingu panus metsalindude uurimisse ja kaitsesse** Renno Nellis nendib, et meie metsalinde on üle 30 aasta jooksul uuritud just EOÜ projektide raames46 **Mis ohustab merelinde?**

Andrus Kuus vaatleb kriitiliselt meie merelindude põhilisi ohustajaid: kaaspüüki, nartareostust ja merealade arendustööd

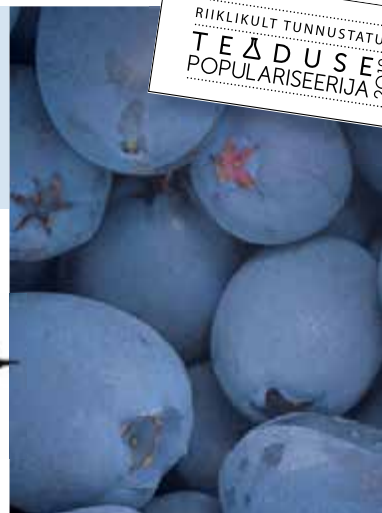
50 **Poster:** Jürgen Karvax52 **Sada rida Eesti loodusest:** Rändlepatriinud ja muutunud eestlane. Viio Aitsam54 **Üks Eesti paigake:** Hinge ülendavad vaated: Urvaste kiriku ümber Juhani Püttsepp viib lugeja seekord Urvaste kiriku ümbrusse, kus lähikonnas kasvab kaks aukartust äratavate mõõtmega põlispuud56 **Abiks õpetajale:** Kuidas näha elusate rakkude sisse?62 **Uued siilvetika *Gloeotrichia echinulata* leiud Eesti väikejärvedes: kas heitliku ilmastiku tagajärg?** Kairi Maileht koos kaasautoritega juhib tähelepanu meie väikejärvede uuele veeõitsenguid põhjustavale vetikale, kelle leiukohti muudkui lisandub64 **Harilik lehviksammal, 2021. aasta sammal** Tiiu Kupper tutvustab selle aasta sammalt, kes hoolimata lihtsalt äratuntavast väliskujust pole siiski rahva hulgas tähelepanu pälvinud, rahvapärased nimetused puuduvad68 **Metsa matkarada Lahemaal** Kaisa Linno kirjeldab Leedust algava matkaraja Eesti osa, mis kulgeb Lahemaa piires: kuigi see rajaosa on suhteliselt lühike, jagub siin uudistamist tükiks ajaks75 **Raamatud**76 **In memoriam:** Kaija Käärt, Kalju Kask, Peeter Pärn, Rein Veskimäe78 **Mikroskoop**79 **Ristsõna**80 **Ajalugu, sünnipäevad**

Foto: Kadri Karp

Foto: Karl Adami

Foto: Ronald Laarmaa

Foto: Kaisa Linno

Metsa ja sohu marjule!

Eesti Looduses oleme marjadest läbi aegade päris palju kirjutanud: küll muretsenud jõhvikasaakide ja jõhvikasooode seisundi pärast, tutvustanud uusi marjakultuure või andnud ülevaate ammu teada marjataimedest. Augustis saab loodusest korjata mitmesuguseid marju ja seetõttu sai numbri põhiteemaks valitud just marjad.

Kodumaiste marjade kohta on aegade jooksul avaldatud hulk toreid kirjandusi. Ilmselt paljudel on riiulis Osvald Pogeni „Meie marjad“ (1977), mida sobib ülevaatliku käsi- raamatuna kasutada ka praegusel ajal. Uuema aja olulisim teos sellest valdkonnast on kindlasti Taimi Paali „Eesti metsamarjad“ (2015), ilmunud Varraku sarjas „Roheline Eesti“, mida seniajani saab ka raamatupoodidest osta.

Tasub meenutada ka esimest põhjalikumalt eestikeelset ülevaadet meie aia- ja metsamarjadest, mille avaldas Johann Gustav Spuhl-Rotalia 1897. aastal. Teost on lihtne tutvustada, kuna pealkiri ütleb ise ära, mille- ga on tegu: „Kodumaa marjad. Täielik õpetus Kodumaal siginewaid aia- ja metsamarju ja puuwiljasi kaswata- da, sisse korjata, müügile viia ja alal- hoida, neist weini, likööri, limonadi, moosi, sahwti, marjasülgi, siirupit, marmeladi, kompoti, salatit, suppi, kookisi, teed, kohwi, äädikat jne. walmistada, nende terwi- sekasulisi ja terwisekahjulisi omadusi tunda ning neid arstliselt tarwitada“.

Siinse numbri intervjuus ütleb meie marjateaduse klassik Taimi Paal, et eestlased on läinud laisaks ega varu talveks metsa sa-

dusi (vt lk 36). Tema küll varub, aga elukutselised marjakorjajad on meil pigem kadunud. Pealtnäha on marjade korjamine lihtne töö, näiteks toob Taimi loo, kuidas paari tunni pikkuse pohlade korjamise eest teeniti 50 eurot. Poleks ju paha? Intervjuu jaoks vanu Eesti Looduse numbreid lehit- sedes jäi silma Edgar Kase kirjutis „Operatsioon „Jõhvikas““ (1993, nr 9, lk 309–210).

Edgar Kask kirjeldab jõhvikakorjajate elu kui päris karmi: „Muraka raba teises, Saarevälja poolses servas käis neil aastail jõhvikal mitmeid elukutselisi marjakorjajaid. Üks püsivamaid oli neljaliikmeline seltskond, kes teenis raha ka mustikal käies. [---] Naised tõusid vara enne koitu, tegid süüa ja läksid sohu, kaasas lõunaleib ja tühi kartulikott. Tehti kibedasti tööd öhtuni, et siis neli- viisküm- mend liitrit jõhvikaid seljas mööda pehmet sood ja soosaari rabaserva kanda. Korjeaja lõpu poole, kui lähemal enam marju polnud, kes- tis raske rännak oma poolteist-kaks tundi. Soos ei jooksnud need naised paremaid paiku otsides ringi, vaid noppisid mättad korralikult puhtaks. Järgmisel hommikul, sõrmed isoleer- paelaga kinni seotud, jätkasid sealt, kus töö öhtul pooleli jäi. Nii päevast päeva“.

Miks kõik see ometi? Edgar Kask teab vastust: „Nad on soode- ga kokku kasvanud, marja- korjamine täidab olulise osa nende elust. Tunnistagem, et soodel on jõhvikakorjamine kõrval veel teisi võlused. Teame, et paljusid seob linna- ga kohviku- või kõrtsisu- min, kohtumine tutta- vatega. Ka sooloodu- sel on omad hääled ja meeolud ning tutvusringkond“.

toomas
kukk

EESTI LOODUS

72. aastakäik Nr 8, august 2021

Toimetuse aadress:

Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post eestiloodus@loodusajakiri.ee

Peatoimetaja **Toomas Kukk**
742 1143, toomas.kukk@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Juhan Javois**
5661 0851, juhan.javois@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Katre Palo**
(lapsehoolduspuhkusel)
katre.palo@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Piret Pappel**
piret.pappel@loodusajakiri.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
monika.salo@loodusajakiri.ee

Küljendaja **Raul Kask**
raul@ww.ee

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri

Endla 3, Tallinn 10122, 610 4105
www.loodusajakiri.ee
www.facebook.com/eestiloodus

Tegevjuht, reklaam: **Riho Kinks**
508 6690, riho.kinks@loodusajakiri.ee

Turundusjuht: **Mariliis Kesküla**
501 0119, mariliis@loodusajakiri.ee

Tellimine: www.tellimine.ee/loodusajakirjad
617 7717, tellimine@expresspost.ee

Ajakiri ilmub
keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel

KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2021

Summaries of some articles can be found at
our web site www.eestiloodus.ee

Trükitoode
4041 0820

PEFC sertifitseeritud

Käesolev toode on pärit
säästvalt majandatud
metsast ja kontrollitud
allikatest

www.pefc.ee

Trükitud trükikojas Printall

